

Opettajien materiaalipaketti näyttelyvierailun tueksi Tampereen taidemuseon SURREALISMI-näyttelyyn

Tampereen taidemuseon elämyksellinen **Surrealismi - Jaettu uni** -näyttely avaa monipuolisesti viime vuonna sata vuotta täyttäneitä taidesuuntausta. Koko museon täyttävä kokonaisuus tarkastelee surrealistisen taiteen visiota todellisuudesta sekä tuo esiin suuntauksen pioneerien ja merkittävien nykyaikalaisten kohtaamisia. Mukana on maalauksia, valokuvia, veistoksia, grafiikkaa ja elokuvia. Kaikkiaan näyttelyssä on yli sata teosta lähes seitsemältäkymmeneltä taiteilijalta.

Näyttelyn teokset ovat arvokkaita ja herkkiä, joten toivomme opettajan muistuttavan oppilaita turvallisesta etäisyydestä teoksiin. Muistatthän, että taideteoksiin ei saa koskea. Pienempien oppilaiden kanssa on luontevaa kierrellä yhtenä ryhmänä. Yläkoululaisten ja lukiolaisten kanssa voi pohtia, tutustuvatko he näyttelyyn vaikkapa pienryhmissä tai pareittain dokumentoiden valintojaan esimerkiksi kännykkäkameralla yhteistä läpikäyntiä varten.

Taidemuseolla kannustamme omatoimivierailulla olevia ryhmiä kiertämään ja keskustelemaan näyttelystä ja teoksista yhdessä. Tulostettu tehtävälappu johdattaa helposti oppilaita hakemaan vastaukset vain esitettyihin kysymyksiin ja taiteesta nauttiminen sekä aika oivaltamiseen saattaa unohtua kiireessä. Ryhmän omatoimivierailulla on siksi tärkeää rohkaista koululaisia keskustelemaan, näkemään ja oivaltamaan itse sekä tekemään omia tulkintoja.

Voit valita erilaisista pohdintatehtävistä sopivia aikataulut ja ryhmän taitotaso huomioiden.

Sisältövaroitus

Osassa näyttelyn teoksista esiintyy alastomuutta, verta ja seksuaalista sekä muuta kuvastoa, joka saattaa järkyttää. Kahdessa näyttelyhuoneessa on vilkkuva valo. Voit halutessasi perehtyä näyttelyn teoksiin ennen vierailua museolla ja harkita, mitkä niistä sopivat ryhmällesi. Pirkanmaalainen museokäyntiä valmisteleva opettaja pääsee ilmaiseksi tutustumaan näyttelyyn. Mainitsethan asiasta kassalle saapuessasi taidemuseoon ja ole valmis pyydettäessä esittämään esimerkiksi henkilökortti, ammattiliiton kortti tai muu vastaava todennustapa.

SURREALISMI – JAETTU UNI

8.2.2025–10.8.2025

Kirjailija André Breton julkaisi ensimmäisen Surrealismsin manifestin Pariisissa 100 vuotta sitten, 15. lokakuuta 1924. Siitä sai alkunsa uusi vallankumouksellinen kulttuuriliike, jonka ideat ja käytännöt levisivät ympäri maailman ja vaikuttavat vielä tänä päivänä. Ensimmäisen maailmansodan väkivallan ja traumaattisten kokemusten jälkeen, kasvavan fasismin edessä surrealistit kyseenalaistivat olemassa olevan järjestelmän ja siihen liittyvät perinteiset ja rationaaliset ajattelumallit. He tukeutuivat taiteessaan muun muassa Sigmund Freudin psykoanalyysiin ja unien tulkintaan. Etsiessään ”absoluuttista todellisuutta” he tutkivat tuntematonta ja ei järjellä saavutettavaa. Tavoitteena oli vapauttaa elämä ja ajattelu vanhoista kahleista ja tehdä torjutusta ja irrationaalisesta absoluuttista todellisuutta. Surrealistinen avantgarde pyrki radikaalisti eroon rakenteellisista rajoituksista ja porvarillisista sopimuksista ja halusi kannustaa ajattelemaan uudella tavalla.

Vuosisata liikkeen synnyn jälkeen surrealistinen ajattelu on jälleen erittäin ajankohtaista. Suurten muutosten ja levottomuuksien aikana luomme uusia näkökulmia todellisuuteen. Yhteiskunnallinen ja poliittinen epävakaus, kriisit ja sodat, yhä nopeammin etenevä muutos sekä tulevaisuuden epävarmuus horjuttavat näkemystämme maailmasta. Oman todellisuuskäsityksemme kyseenalaistaminen on jälleen keskeisessä asemassa. Pyrkinessämme löytämään vastauksia, vanhat kysymykset nousevat esiin. Kun katsoo surrealistisia teoksia 100 vuoden ajalta, avautuu vaihtoehtoisia näkökulmia menneisyydestä nykyisyyteen.

Näyttelyssä tarkastellaan surrealismia ja sen vaikutuksia 1920-luvulta nykypäivään. Alkuperäisten surrealistien taideteokset kohtaavat seuraavien sukupolvien tulkinnat. Näiden teosten välinen dialogi osoittaa, että surrealismi ei ole vain historiallinen liike, vaan sen vaikutukset ulottuvat tähän päivään asti. Surrealismia on asenne, joka heijastaa keskeneräisyyteen ja jatkuvaan muutokseen pohjautuvaa ajattelua. Vuosikymmenten vuorovaikutuksessa surrealistisen avantgarden teemat ja aiheet näyttävät ajankohtaisemmilta kuin koskaan. Identiteetin etsimistä, muodonmuutoksia, irrationaalisuutta, todellisuuden ja havaintojen kyseenalaistamista käsitellään nykytaiteen surrealistisilta vaikuttavissa teoksissa. Viiteen teemaattiseen osaan (uni, irrationaalisuus, halu, muodonmuutokset ja minuus) jaettu näyttely osoittaa, kuinka surrealistiset käytännöt kyseenalaistavat nykyisyyttä ja tulevaisuutta kriittisellä ja humoristisella tavalla yli sukupolvien aina tähän päivään asti.

Näyttely on toteutettu yhteistyössä saksalaisen Institut für Kulturaustauschin kanssa.

Institut für
Kulturaustausch

Philippe Halsman:

Dali ja kallo, 1981

hopeagelatiinivedos

© Philippe Halsman / Magnum Photos/ Agentur Focus.

kuva: Walter Bayer

ENNEN MUSEOVIERAILUA TAI MUSEOVIERAILUN JÄLKEEN

Luodaan yhdessä: "Cadavre Exquis" -piirustusleikki

Tarvikkeet: tulostettuja piirustusohjeita ja ohjeita + värikyniä/tusseja/lyijykyniä

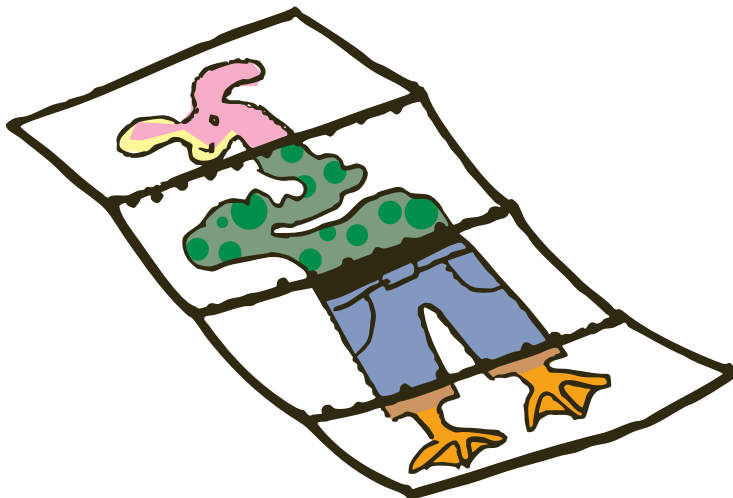
Perinteisten rajojen ylittäminen on ollut surrealismin kantava voima alusta alkaen. Koulutuksella ei ollut merkitystä, jos halusi päästä surrealististen avangardistien joukkoon. Merkityksellisintä oli asenne ja kiinnostus surrealismin teemoja kohtaan. Tämä avoimuus heijastui myös surrealistisiin tekniikoihin ja menetelmiin, joissa painopisteenä ei ollut taiteellinen mestaruus, vaan sattuman ja alitajunnan kanssa leikkely sekä yhteisöllisyys.

Varhaisen surrealismliiikkeen keksimä leikki voi olla osalle oppilaista jo entuudestaan tuttu. Yhdessä luodun kuvan tuloksena syntyy yllätyksellinen yhteensattumien yhdistelmä. Leikki oli suosittu jo avantgardististen surrealistien keskuudessa.

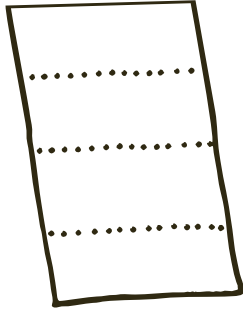
Leikki sai nimensä yhdestä ensimmäisen luomisprosessin tuloksena syntyneestä, muun muassa Yves Tanguen ja André Massonin taiteilemasta teoksesta *Le cadavre exquis boira le vin nouveau* (Herkullinen ruumis juo uutta viiniä).

Kyseessä on menetelmä, joka ei edellytä aiempaa tietämystä taiteesta. Jokaisella luomuksella on taiteellinen arvo. Tämä ajatus viehätti surrealisteja erityisen paljon, sillä heidän mukaansa taide kuuluu kaikille. Voitte yhdessä havainnollistaa sattuman, alitajunnan ja yhteistyön luovia periaatteita ja osallistua piirustusleikkiin.

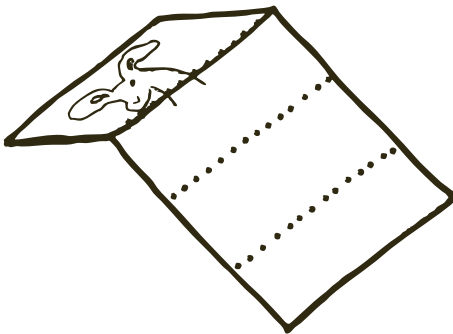
Tulosta seuraavien sivujen ohjeita ja piirustusohjeita ryhmällesi. Voit tulostaa piirustusohjeita oppilaitasi vastaavan määrän tai esimerkiksi yhden piirustusohjeen paria kohden. Ryhmän muut jäsenet eivät saa nähdä piirustusta ennen omaa piirtämisvuoroaan. Jos piirustusohjeita on oppilaita vastaava määrä, jokainen aloittaa ensimmäiseen merkkiviivaan asti piirtämisen ja paperi taitetaan ja siirretään seuraavalle oppilaalle, joka ei ole nähnyt piirustusta. Piirtämistä ja paperin taittamista jatketaan oppilaalta toiselle, kunnes kuva on valmis.

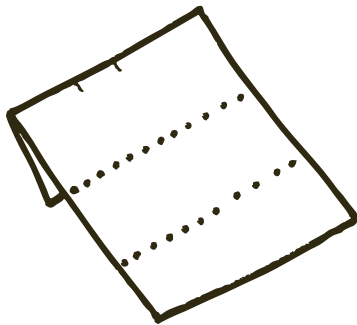
CADAVRE EXQUIS -piirustusleikin ohjeet

1. Paperi on jaettu merkkiviivoin neljään yhtä suureen osaan.

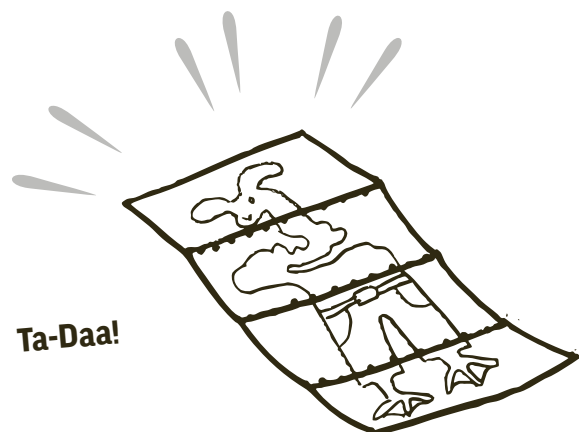
2. Piirrä paperille seuraavaan merkkiviivaan saakka.

3. Merkitse piirroksesi päätepisteet seuraavaan osaan ja taittele paperiarkki merkkiviivaa pitkin niin, että oma piirroksesi jää piiloon.

4. Anna paperi eteenpäin seuraavalle piirtäjälle, joka ei ole nähnyt tekemäsi kuvaa.

Tärkeää: Leikki toimii vain, jos luomasi piirros pysyy salassa! Anna lopputuloksen yllättää.

SURREALISTISIA MAISEMIA: FROTTAGE-TEKNIikka

Tarvikkeet: saksia, liimaa, paperia ja pehmeitä väri- tai lyijykyniä / vahaliituja

Luultavasti mikään muu taideliike ei ollut aiemmin käyttänyt taiteellisia keinoja niin tietoisesti kuin ensimmäisen sukupolven surrealistit. Surrealistinen avantgarde etsi yhä uusia menetelmiä ja tekniikoita irrottaakseen taiteellisen luomisen järjen ohjaamasta toiminnasta ja päästäkseen lähemmäksi aidompaa todellisuutta. Surrealistit halusivat käyttää alitajunnan luovaa voimaa rikkoakseen syvälle juurtuneita tapoja nähdä ja havaita asioita. Akateemisesti koulutetun taiteilijan mestarillisilla taidoilla ei ollut heille merkitystä.

Frottage eli frottaasi on surrealistien omaksuma piirustustekniikka, jossa paperi asetetaan epätasaiselle pinnalle ja paperia hangataan esimerkiksi pehmeällä kynällä tai liidulla, jolloin pinnan kuviot saadaan siirrettyä paperille. Sattumanvaraiset yllättävät muodot herättelevät mielikuvitusta ja luovat pohjan kuva-aiheen jatkokehittelylle.

1. Löydä mielenkiintoisia tekstuuripintoja
  - Kiinnostavia tekstuureja on joka puolella. Käytä mielikuvitustasi ja löydä erilaisia pintamateriaaleja omanlaisillaan tekstuureilla.
2. Hankaa kuvio esiin
  - Aseta paperi valitun pinnan päälle ja hankaa kevyesti kynällä tai liidulla tekstuurikuvio paperillesi.
3. Toista sama erilaisilla pinnoilla.
  - Tee ainakin viisi erilaista kuviopintaa paperillesi.
4. Leikkaa hangatuista pinnoista erilaisia muotoja
5. Asettele muodot puhtaalle paperille luodaksesi oman teoksen.
  - Voit sommitella leikkaamasi muodot haluamallasi tavalla. Liimaa lopulta palat paikoilleen.

Vinkki: Voitte halutessanne vielä jatkaa teosta täydentämällä sitä lisäämällä yksityiskohtia piirtämällä. Minkälaisia erilaisia maisemia saitte aikaiseksi?

MUSEOLLA

Teosten äärellä

Unilla oli suuri merkitys surrealisteille, sillä ne toimivat kanavana alitajuntaan ja mielen tiedostumattomaan osaan. He ajattelivat unien yhdistävän todellisen maailman ja henkilökohtaiset tukahdutetut tunteet. Surrealistit hakivat innoitusta esimerkiksi unien tulkinnasta ja psykoanalyyseista. Voitte pyrkiä päästämään irti totutusta, ajattelemaan uudella tavalla ja tehdä omia tulkintojanne näyttelyn teoksista.

Voitte valita yhdessä näyttelystä teoksen, joka kiehtoo teitä:

Mitä teoksessa mielestäsi on meneillään?

Mitä tapahtui hetkeä aiemmin?

Entä mitä teoksessa voisi seuraavaksi tapahtua?

Jos lisäisit itsesi teokseen, mitä tekisit? / Minkä uuden elementin tai hahmon haluaisit lisätä teokseen?

Millainen tunnelma teoksessa on?

Jos astuisit teoksen maailmaan, miltä siellä tuoksuisi tai millaisia ääniä kuulisit?

Kun kierrätte näyttelyä, saatatte huomata, että silmä toistuu kuva-aiheena useissa eri teoksissa eri taiteilijoilla. Voitte yhdessä etsiä ja bongailla yksittäisiä silmiä ja toisaalta teoksia, joista silmät puuttuvat.

Miten eri tavoin samaa aihetta on lähestytty?

Minkälaisia tunnelmia teoksissa on?

Minkälaisia eri merkityksiä teoksissa olevilla silmillä teidän mielestänne voisi olla?

Mitä silmien peittäminen voisi tarkoittaa?

Salvador Dalí
Nukkumatti, 1966
guassi
Didrichsenin taidemuseon kokoelma
kuva: Jussi Pakkala

Näkövinkkeli

Surrealistit haastoivat aikansa tabuja ja yhteiskunnallisia normeja. Seksuaalisuus, aistillisuus ja alastomuus olivat suosittuja aiheita, sillä he halusivat vapautua aikansa kristillisestä, porvarillisesta moraalista ja antaa tilaa alitajunnasta kumpuaville vieteille ja torjutuille mielihaluille.

Voitte keskustella yhdessä esimerkiksi seuraavista:

Löydätkö näyttelystä töitä, jotka saavat sinut pohtimaan teoksen kohteen tai kohteiden sukupuolta?

Voiko esineellä olla sukupuolta? Mikä tekee jostakin asiasta feminiinisen, sukupuolettoman tai maskuliinisen? Voisiko asian kokea myös toisin?

Jos esine voi olla sukupuolitettu, voiko ihminen olla esineellistetty?

Minkälaiset asiat voisivat vaikuttaa ihmisen esineellistämiseen?

Onko esineellistäminen sukupuolitettua?

Mitä tunteita erilaiset hahmot tai esineet sinussa herättävät?

Vaikuttaako teoksissa esiintyvien henkilöiden tai asioiden olettamasi sukupuoli ajatuksiisi ja tunteisiisi? Entä jos sukupuoli olisi erilainen?

Millaisia adjektiiveja käyttäisit kuvailemaan yksittäistä teosta tai siinä esiintyvää henkilöä tai esinettä?

Ovatko valitsemasi adjektiivit mielestäsi sukupuolitettuja?

Voit kokea ja tulkita teoksia omalla tavallasi. Kysymyksiin ei ole olemassa oikeita tai vääriä vastauksia. Voit pohtia, kertovatko ajatuksesi jotain sinusta itsestäsi tai yhteiskuntamme normeista.

Vuoropuhelua

Näyttelyssä varhaisten surrealistien teokset käyvät vuoropuhelua seuraavien sukupolvien tulkintojen kanssa. Voitte yhdessä tutkia kahta omanlaistaan maisemakuvausta ja vertailla niitä keskenään.

Sisääntulokerroksen sivusalista löydätte teokset:

Yves Tanguy: *Täydellinen tasapaino, surrealistinen sommitelma*, 1929, öljy kankaalle

Gunter Sachs: *Ikuisuus*, 1982, kromogeeninen värivedos Kodak Endura kiiltävälle valokuvapaperille

Miten teokset eroavat toisistaan tekniikaltaan?

Kumpi teoksista on vanhempi ja kumpi uudempi?

Mistä päättelitte näin?

Mitä samaa teoksissa mielestänne on?

Minkälaisia eroavaisuuksia löydätte?

Minkälainen tunnelma teoksissa on?

Onko tunnelma molemmissa töissä mielestänne sama?

Surrealistiset sanat

Surrealismi-näyttelyssä teosten nimitiedot on ilmoitettu teoksen alkuperäisen nimen mukaisesti esimerkiksi ranskaksi, espanjaksi tai saksaksi. Mahdollisuuksien mukaan nimet on käännetty suomeksi ja englanniksi. Alkuperäiskielellä nimessä saattaa kuitenkin olla useampia merkityksiä tai sanaleikkejä, ja ne voivat ajoittain olla absurdiudessaan haastavia kääntää.

Voitte tutustua teosnimiin ja tehdä niistä omia versioitanne. Halutessasi voitte lähteä tulkitsemaan teosta ja nimetä sen kokonaan uudelleen. Nimi voi liittää teokseen jonkin uuden ulottuvuuden tai näkökulman; heittäytyä villoiksi ja yhdistellä asioita ja mielikuvia keskenään. Voitte hyödyntää surrealistienkin suosimaa sattumanvaraisuutta ja luoda täysin uuden nimen.

Testatkaa sattumanvaraista nimen luomista esimerkiksi seuraavasti:

1. Päätäkää ensin yhdessä, valitsevatko oppilaat nimeämänsä teoksen etukäteen vai luoko jokainen ensin nimen ja yhdistää sen sopivaan teokseen.
2. Jokainen käyttää nimikirjaimiaan tai jos oma nimi on lyhyt, voi käyttää omaa etunimeä.
– Kirjaamisessa voi hyödyntää esimerkiksi puhelinta.
3. Jokainen oppilas valitsee sattumanvaraisen tekstin museolta.
4. Oppilas valitsee tekstistä sana, joka alkaa hänen nimikirjaimiensa tai nimensä ensimmäisellä kirjaimella.
– Esimerkiksi jos nimikirjaimet ovat VAJ, oppilas valitsee sana, joka alkaa V-kirjaimella.
Esimerkiksi "Varhaiset".
– Jos valitsemassasi tekstissä ei ole oikealla kirjaimella alkavaa sanaa, mennään aakkosissa eteenpäin ja etsitään seuraavalla aakkosella alkavaa sanaa.
5. Oppilas valitsee samalla tavalla nimikirjaimiensa tai nimensä mukaisesti muut sanat.
– Jos nimikirjaimet olisivat esimerkiksi VAJ, etsittäisiin vielä A- ja J-kirjaimilla alkavat sanat satunnaisista teksteistä, esimerkiksi "Alkuperäinen" ja "Jalka".
6. Oppilas yhdistelee näistä mielestään parhaan nimen.
Sanoja voi taivuttaa ja vaihtaa sanojen järjestystä vapaasti.
– Esimerkiksi nimikirjaimet VAJ voisivat muuttua teosnimeksi "Alkuperäinen varhainen jalka".

VINKKI: Oppilaat voivat valita sanoja myös vuorotellen tekstistä. Sattumanvaraisuus lisääntyy entisestään, jos paljastatte sanat vasta, kun molemmat olette tehneet valinnan.

Voitte yhdessä keskustella uusista teosnimistä:
muuttavatko ne tapaa, jolla teosta katsotaan?

Erwin Wurm
Pää, 2013
 maalattu pronssi

